ΑΠΌΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΊΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 20ής Μαΐου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Κρατικές ενισχύσεις – Κλάδος γεωργίας – Θανάτωση ζώων που προσβλήθηκαν από μολυσματικές ασθένειες – Αποζημίωση των κτηνοτρόφων – Υποχρεώσεις κοινοποίησης και standstill – Άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ – Έννοια της "υφιστάμενης ενίσχυσης" και της "νέας ενίσχυσης" – Κανονισμός (ΕΚ) 659/1999 – Απαλλαγές αναλόγως της κατηγορίας ενίσχυσης – Κανονισμός (ΕΕ) 702/2014 – Ενισχύσεις ήσσονος σημασίας – Κανονισμός (ΕΕ) 1408/2013»

Στην υπόθεση C-128/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ιταλία) με απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Φεβρουαρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Azienda Sanitaria Provinciale di Catania

κατά

Assessorato della Salute della Regione Siciliana,

παρισταμένου του:

AU,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Βηλαρά, πρόεδρο τμήματος, N. Piçarra (εισηγητή), D. Šváby, S. Rodin και K. Jürimäe, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: E. Tanchev

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Azienda Sanitaria Provinciale di Catania, εκπροσωπούμενη από τον A. Ravì, avvocato,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Garofoli, avvocato dello Stato,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Georgieva και D. Recchia,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 107 και 108 ΣΛΕΕ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Azienda Sanitaria Provinciale di Catania (υγειονομικής αρχής της Επαρχίας Κατάνης, Ιταλία, στο εξής: ASPC) και της Assessorato della Salute della Regione Siciliana (Διεύθυνσης Υγείας της Περιφέρειας Σικελίας, Ιταλία), σχετικά με αίτημα να υποχρεωθεί η πρώτη να καταβάλει αποζημίωση στον AU, κτηνοτρόφο ο οποίος υποχρεώθηκε να θανατώσει ζώα που προσβλήθηκαν από μολυσματικές ασθένειες.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΚ) 659/1999

3 Ο κανονισμός (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1), ορίζει τα εξής στο άρθρο του 1, στοιχεία β′, σημείο ii), και γ′:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:

β) “υφιστάμενη ενίσχυση”:

[…]

ii) κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο·

[…]

γ) “νέα ενίσχυση”: κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων·».

Ο κανονισμός (ΕΚ) 794/2004

4 Το άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΚ) 794/2004 της Επιτροπής, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ (ΕΕ 2004, L 140, σ. 1), που φέρει τον τίτλο «Απλουστευμένη διαδικασία κοινοποίησης για ορισμένες μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων», έχει ως εξής:

«1. Για τους σκοπούς του άρθρου 1 στοιχείο γ) του κανονισμού […] αριθ. 659/1999, νοείται ως μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης κάθε αλλαγή, πλην των τροποποιήσεων καθαρά τυπικού ή διοικητικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν είναι ικανές να επηρεάσουν την εκτίμηση του συμβιβάσιμου του εκάστοτε μέτρου ενίσχυσης με την [εσωτερική] αγορά. Ωστόσο, η αύξηση του αρχικού προϋπολογισμού ενός υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων κατά ποσοστό έως 20 % δεν λογίζεται ως μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης.

2. Οι ακόλουθες μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων κοινοποιούνται με το έντυπο απλουστευμένης κοινοποίησης που παρατίθεται στο παράρτημα ΙΙ:

α) αυξήσεις του προϋπολογισμού εγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων οι οποίες υπερβαίνουν το 20 %·

β) παράταση της ισχύος υφιστάμενου και εγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων για χρονικό διάστημα έως έξι έτη, με ή χωρίς αύξηση του προϋπολογισμού·

[…]».

Ο κανονισμός (ΕΕ) 1408/2013

5 Κατά το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού (ΕΕ) 1408/2013 της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας («de minimis») στον γεωργικό τομέα (ΕΕ 2013, L 352, σ. 9):

«1. Τα μέτρα ενίσχυσης που πληρούν το σύνολο των κριτηρίων που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό θεωρείται ότι δεν πληρούν το σύνολο των κριτηρίων του άρθρου 107 παράγραφος 1 [ΣΛΕΕ] και, συνεπώς, δεν υπόκεινται στην υποχρέωση κοινοποίησης που προβλέπεται στο άρθρο 108 παράγραφος 3 [ΣΛΕΕ].

2. Το συνολικό ποσό των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας που χορηγούνται ανά κράτος μέλος σε μία ενιαία επιχείρηση δεν υπερβαίνει το ποσό των 15 000 ευρώ σε οποιαδήποτε περίοδο τριών οικονομικών ετών.»

6 Το άρθρο 7 του κανονισμού αυτού, με τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται σε ενισχύσεις οι οποίες έχουν χορηγηθεί πριν από την έναρξη ισχύος του, εφόσον η εκάστοτε ενίσχυση πληροί όλες τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό. Τυχόν ενισχύσεις οι οποίες δεν πληρούν τις εν λόγω προϋποθέσεις θα εξετάζονται από την Επιτροπή με βάση τα σχετικά πλαίσια κανόνων, κατευθυντήριες γραμμές και ανακοινώσεις.»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 702/2014

7 Το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΕ) 702/2014 της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων στους τομείς της γεωργίας και δασοκομίας και σε αγροτικές περιοχές συμβιβάσιμων με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2014, L 193, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2019, L 118, σ. 11), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2014, προβλέπει, στα σημεία 12 και 29, τους ακόλουθους ορισμούς:

«(12) "μεμονωμένη ενίσχυση":

[…]
β) ενίσχυση που χορηγείται σε μεμονωμένους δικαιούχους βάσει καθεστώτος ενισχύσεων·

[…]

(29) "ημερομηνία χορήγησης της ενίσχυσης": η ημερομηνία της απόδοσης, στον δικαιούχο, του εννόμου δικαιώματος να δεχθεί την ενίσχυση σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό καθεστώς·».

8 Το άρθρο 3 του κανονισμού αυτού, με τίτλο «Προϋποθέσεις για τη χορήγηση απαλλαγής», ορίζει τα εξής:

«Τα καθεστώτα ενισχύσεων, οι μεμονωμένες ενισχύσεις που χορηγούνται δυνάμει των καθεστώτων ενισχύσεων και οι ad hoc ενισχύσεις συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 2 ή 3 [ΣΛΕΕ] και απαλλάσσονται από την υποχρέωση κοινοποίησης του άρθρου 108 παράγραφος 3 [ΣΛΕΕ], εφόσον οι ενισχύσεις αυτές πληρούν όλες τις προϋποθέσεις του κεφαλαίου Ι του παρόντος κανονισμού, καθώς και τις ειδικές προϋποθέσεις για την εκάστοτε κατηγορία που προβλέπονται στο κεφάλαιο ΙΙΙ του παρόντος κανονισμού.»

9 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο Ι του κανονισμού 702/2014, το άρθρο 4 του κανονισμού αυτού θέτει όρια όσον αφορά το ακαθάριστο ισοδύναμο επιχορήγησης πέραν των οποίων ο κανονισμός αυτός δεν εφαρμόζεται στις μεμονωμένες ενισχύσεις, ενώ τα άρθρα 5 και 6 του εν λόγω κανονισμού εξαρτούν την εφαρμογή του από τις προϋποθέσεις της διαφάνειας και του χαρακτήρα της ενίσχυσης ως κινήτρου, αντιστοίχως. Τα άρθρα 9 και 10 του ίδιου κανονισμού αφορούν, αντιστοίχως, τη δημοσίευση και την ενημέρωση, καθώς και την αποφυγή της διπλής δημοσίευσης.

10 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο ΙΙΙ του κανονισμού 702/2014, το άρθρο 26 του κανονισμού αυτού ορίζει, στις παραγράφους 1 και 6, τα εξής:

«1. Ενισχύσεις σε [μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)] που δραστηριοποιούνται στην πρωτογενή γεωργική παραγωγή για τις δαπάνες πρόληψης, ελέγχου και εξάλειψης ασθενειών των ζώων ή επιβλαβών για τα φυτά οργανισμών και ενισχύσεις για την αποζημίωση των εν λόγω επιχειρήσεων για τις ζημίες που προκαλούνται από ασθένειες ζώων ή επιβλαβείς για τα φυτά οργανισμούς συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 3 στοιχείο γ) [ΣΛΕΕ] και απαλλάσσονται από την προβλεπόμενη στο άρθρο 108 παράγραφος 3 της Συνθήκης υποχρέωση κοινοποίησης, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις των παραγράφων 2 έως 13 του παρόντος άρθρου καθώς και του κεφαλαίου Ι.

[…]

6. Τα καθεστώτα ενισχύσεων θεσπίζονται εντός τριών ετών από την ημερομηνία της δαπάνης ή της ζημίας που προκαλείται από την ασθένεια των ζώων ή τον επιβλαβή για τα φυτά οργανισμό.

Η ενίσχυση καταβάλλεται εντός τεσσάρων ετών από την εν λόγω ημερομηνία.»

11 Το άρθρο 51 του κανονισμού 702/2014, με τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις», προβλέπει, στην παράγραφο 1, ότι ο κανονισμός «εφαρμόζεται σε μεμονωμένες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του, εφόσον πληρούν όλες τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον παρόντα κανονισμό, με εξαίρεση τα άρθρα 9 και 10».

Η ιταλική νομοθεσία

Ο περιφερειακός νόμος 12/1989

12 Κατά το άρθρο 1 του Legge Regione Sicilia n. 12 – Interventi per favorire il risanamento e il reintegro degli allevamenti zootecnici colpiti dalla tubercolosi, dalla brucellosi e da altre malattie infettive e diffusive e contributi alle associazioni degli allevatori (περιφερειακού νόμου της Σικελίας αριθ. 12, περί της θεσπίσεως μέτρων για την προώθηση της αποκαταστάσεως και της επανεντάξεως των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων που επλήγησαν από φυματίωση, βρουκέλλωση και άλλες μολυσματικές και μεταδοτικές ασθένειες και για τη στήριξη των ενώσεων των κτηνοτρόφων), της 5ης Ιουνίου 1989 (*Gazzetta ufficiale della Regione Sicilia*, αριθ. 28, της 7ης Ιουνίου 1989) (στο εξής: περιφερειακός νόμος 12/1989):

«1. Για την εξυγίανση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων βοοειδών που επλήγησαν από φυματίωση, βρουκέλλωση και λεύκωση και των εγκαταστάσεων αιγοπροβάτων που επλήγησαν από βρουκέλλωση, σύμφωνα με τον [legge 9 giugno 1964, n. 615, (νόμο αριθ. 615, της 9ης Ιουνίου 1964)] και τους [leggi 23 gennaio 1968, n. 33 e n. 34 (νόμους αριθ. 33 και 34, της 23ης Ιανουαρίου 1968)], όπως ακολούθως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν, στους ιδιοκτήτες βοοειδών που εσφάγησαν και/ή θανατώθηκαν συνεπεία της προσβολής τους από φυματίωση, βρουκέλλωση και λεύκωση και στους ιδιοκτήτες αιγοπροβάτων που εσφάγησαν και/ή θανατώθηκαν συνεπεία της προσβολής τους από βρουκέλλωση, χορηγείται αποζημίωση επιπλέον της αποζημιώσεως που προβλέπεται από τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις, το ύψος της οποίας καθορίζεται στον πίνακα που προσαρτάται στον παρόντα νόμο.

2. Ο Assessore regionale per la sanità [(περιφερειακός σύμβουλος υγείας)] υποχρεούται να προσαρμόζει ετησίως, με διάταγμα, το ύψος της συμπληρωματικής αποζημίωσης που προβλέπει ο περιφερειακός νόμος 12/1989 […], κατά το ίδιο ποσοστό με την ετήσια αύξηση των ποσών που χορηγεί το κράτος στον τομέα αυτό, εντός των ορίων των πιστώσεων του προϋπολογισμού που προβλέπει ο παρών νόμος.

[…]

4. Για τους ίδιους σκοπούς με αυτούς που αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους και προκειμένου να διευκολυνθεί η υλοποίηση των μέτρων εξυγίανσης των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, χορηγείται αμοιβή 2 000 ιταλικών λιρών (ITL) [(περίπου 1,03 ευρώ)], επιπλέον αυτής που προβλέπεται από τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις, στους κτηνιάτρους, ελεύθερους επαγγελματίες, που είναι εξουσιοδοτημένοι να εκτελούν τις εργασίες που αναφέρονται στις υπουργικές αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1968 και της 3ης Ιουνίου 1968, για κάθε βοοειδές που

επιθεωρείται. Σε κάθε περίπτωση, η συνολική αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβεί τις 3 000 ITL [(περίπου 1,55 ευρώ)].

5. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, εγκρίνεται δαπάνη ύψους 7 δισεκατομμυρίων ITL [(περίπου 3 615 000 ευρώ)] για την τρέχουσα οικονομική χρήση και 6 δισεκατομμυρίων ITL [(περίπου 3 099 000 ευρώ)] για καθεμιά από τις οικονομικές χρήσεις 1990 και 1991.»

Ο περιφερειακός νόμος 40/1997

13 Κατά το άρθρο 11 του Legge Regione Sicilia n. 40 – Variazioni al bilancio della Regione ed al bilancio dell'Azienda delle foreste demaniali della regione siciliana per l'anno finanziario 1997 – Assestamento. Modifica dell'articolo 49 della legge regionale 7 agosto 1997, n. 30 (περιφερειακού νόμου της Σικελίας αριθ. 40, σχετικά με τις τροποποιήσεις του περιφερειακού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού της Δασικής Υπηρεσίας της περιφέρειας της Σικελίας για το οικονομικό έτος 1997 – Τροποποίηση του άρθρου 49 του περιφερειακού νόμου αριθ. 30, της 7ης Αυγούστου 1997), της 7ης Νοεμβρίου 1997 (*Gazzetta ufficiale della Regione Sicilia*, αριθ. 62, της 12ης Νοεμβρίου 1997) (στο εξής: περιφερειακός νόμος 40/1997):

«Για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 1 του [περιφερειακού νόμου 12/1989], όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα, εγκρίνεται ποσό 16 δισεκατομμυρίων ITL [(περίπου 8 263 310 ευρώ)] για την καταβολή των ποσών που οφείλουν οι τοπικές υγειονομικές αρχές της Σικελίας στους κυρίους των ζώων που εσφάγησαν συνεπεία της προσβολής τους από φυματίωση, βρουκέλλωση, λεύκωση και άλλες μολυσματικές νόσους κατά τη διάρκεια των ετών 1993, 1994, 1995, 1996 και 1997, καθώς και για την πληρωμή, για τα ίδια έτη, των αμοιβών των κτηνιάτρων, ελεύθερων επαγγελματιών, που συμμετείχαν στα μέτρα εξυγίανσης.»

Ο περιφερειακός νόμος 22/1999

14 Με το άρθρο 7 του Legge Regione Sicilia n. 22 – Interventi urgenti per il settore agricolo (περιφερειακού νόμου της Σικελίας αριθ. 22, περί επειγουσών παρεμβάσεων στον τομέα της γεωργίας), της 28ης Σεπτεμβρίου 1999, (*Gazzetta ufficiale della Regione Sicilia*, αριθ. 47, της 1ης Οκτωβρίου 1999) (στο εξής: περιφερειακός νόμος 22/1999) εγκρίθηκε, «για το οικονομικό έτος 1999, ποσό 20 δισεκατομμυρίων ITL [(περίπου 10 329 138 ευρώ)] για τους σκοπούς του άρθρου 11 του περιφερειακού νόμου 40/1997».

Ο περιφερειακός νόμος 19/2005

15 Κατά το άρθρο 25, παράγραφος 16, του Legge Regione Sicilia n. 19 – Misure finanziarie urgenti e variazioni al bilancio della Regione per l'esercizio finanziario 2005. Disposizioni varie (περιφερειακού νόμου της Σικελίας αριθ. 19, για την καθιέρωση επειγόντων χρηματοδοτικών μέτρων και για την τροποποίηση του προϋπολογισμού της Περιφέρειας για το οικονομικό έτος 2005. Διάφορες διατάξεις), της 22ας Δεκεμβρίου 2005 (*Gazzetta ufficiale della Regione Sicilia*, αριθ. 56, της 23ης Δεκεμβρίου 2005) (στο εξής: περιφερειακός νόμος 19/2005):

«Για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 1 του [περιφερειακού νόμου 12/1989] και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 134 του [legge regionale della Sicilia n. 32 (περιφερειακού νόμου της Σικελίας αριθ. 32)], της 23ης Δεκεμβρίου 2000, εγκρίνεται δαπάνη 20 εκατομμυρίων ευρώ για την καταβολή των οφειλόμενων ποσών από τους τοπικούς υγειονομικούς φορείς της Σικελίας στους κυρίους των ζώων που εσφάγησαν διότι προσβλήθηκαν από μολυσματικές και μεταδοτικές ασθένειες κατά το

χρονικό διάστημα από το 2000 έως το 2006, καθώς και για την πληρωμή, για τα ίδια έτη, των κτηνιάτρων, ελεύθερων επαγγελματιών, που συμμετείχαν στα μέτρα εξυγίανσης. Για τους σκοπούς της παρούσας παραγράφου εγκρίνεται δαπάνη 10 εκατομμυρίων ευρώ [προσωρινή μονάδα βάσης (UPB)] 10.3.1.3.2, κεφάλαιο 417702) για την οικονομική χρήση 2005. Για τις επόμενες οικονομικές χρήσεις, λαμβάνονται μέτρα δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο i, του περιφερειακού νόμου αριθ. 10, της 27ης Απριλίου 1999, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16 Ο AU προσέφυγε στο Tribunale di Catania (πρωτοδικείο Κατάνης, Ιταλία) ζητώντας να υποχρεωθεί η ASPC να του καταβάλει το ποσό των 11 930,08 ευρώ ως αποζημίωση που προβλέπεται στο άρθρο 1 του περιφερειακού νόμου 12/1989. Η αποζημίωση αυτή χρηματοδοτείται σύμφωνα με το άρθρο 25, παράγραφος 16, του περιφερειακού νόμου 19/2005, υπέρ των κτηνοτρόφων που υποχρεώθηκαν να θανατώσουν τα βοοειδή που είχαν προσβληθεί από μολυσματικές ασθένειες (στο εξής: επίμαχη στην κύρια δίκη αποζημίωση). Με τη διάταξη 81/08, το ως άνω δικαστήριο έκανε δεκτό το αίτημα.

17 Η ASPC ζήτησε ωστόσο και πέτυχε την ακύρωση της διάταξης αυτής με απόφαση που εξέδωσε το ίδιο δικαστήριο.

18 Με απόφαση της 24ης Ιουλίου 2013, το Corte d'appello di Catania (εφετείο Κατάνης, Ιταλία) δέχθηκε την έφεση που άσκησε ο AU και μεταρρύθμισε την απόφαση.

19 Το ως άνω δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα της ASPC κατά το οποίο το μέτρο του άρθρου 25, παράγραφος 16, του περιφερειακού νόμου 19/2005 (στο εξής: μέτρο του 2005) συνιστούσε κρατική ενίσχυση η οποία δεν μπορούσε να τεθεί σε εφαρμογή πριν η Επιτροπή την κηρύξει συμβατή με την εσωτερική αγορά.

20 Το εν λόγω δικαστήριο επισήμανε ότι, με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2002, σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις NN 37/98 (πρώην N 808/97) και NN 138/02 – Ιταλία (Σικελία) – Ενισχύσεις λόγω επιζωοτιών: άρθρο 11 του υπ' αριθ. 40/1997 περιφερειακού νόμου «Τροποποιήσεις στον προϋπολογισμό της Περιφέρειας και στον προϋπολογισμό της Δημόσιας Δασικής Υπηρεσίας για το οικονομικό έτος 1997 – Τροποποίηση του άρθρου 49 του υπ' αριθ. 30 περιφερειακού νόμου της 7ης Αυγούστου 1997» (ενίσχυση NN 37/98) και του άρθρου 7 του υπ' αριθ. 22/1999 περιφερειακού νόμου «Επείγουσες παρεμβάσεις για τον γεωργικό τομέα» (ενίσχυση N 138/02) [C(2002) 4786] (στο εξής: απόφαση του 2002), η Επιτροπή είχε επιτρέψει, ως μέτρο ενίσχυσης συμβατό με την εσωτερική αγορά, τις διατάξεις των περιφερειακών νόμων βάσει των οποίων χρηματοδοτούνταν μέχρι το 1997 η επίμαχη στην κύρια δίκη αποζημίωση, δηλαδή το άρθρο 11 του περιφερειακού νόμου 40/1997 και το άρθρο 7 του περιφερειακού νόμου 22/1999 (στο εξής: μέτρα του 1997 και του 1999). Το Corte d'appello di Catania (εφετείο Κατάνης) έκρινε ότι η διαπίστωση στην οποία προέβη η Επιτροπή με την απόφαση του 2002, κατά την οποία τα μέτρα του 1997 και του 1999 ήταν συμβατά με την εσωτερική αγορά, κάλυπτε και το μέτρο του 2005, με το οποίο χρηματοδοτούνταν επίσης η αποζημίωση αυτή.

21 Το αιτούν δικαστήριο, δηλαδή το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ιταλία), επιληφθέν αιτήσεως αναιρέσεως που άσκησε η ASPC κατά της αποφάσεως του Corte d'appello di Catania (εφετείου Κατάνης), διερωτάται αν το μέτρο του 2005 συνιστά κρατική ενίσχυση, κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν το μέτρο αυτό είναι συμβατό με τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ.

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Δυνάμει των άρθρων [107 και 108 ΣΛΕΕ] καθώς και των "Κατευθυντηρίων γραμμών της Κοινότητας σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα της γεωργίας" [(ΕΕ 2000, C 28, σ. 2)], πρέπει η ρύθμιση που περιέχεται στο άρθρο 25, παράγραφος 16, του [περιφερειακού νόμου 19/2005] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στο μέτρο που προβλέπει ότι, "για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 1 του [περιφερειακού νόμου 12/1989], κατά την έννοια και σε συνοχή με το άρθρο 134 του υπ' αριθ. 32 περιφερειακού νόμου της 23ης Δεκεμβρίου 2000, εγκρίνεται δαπάνη 20 εκατομμυρίων ευρώ για την καταβολή των οφειλόμενων ποσών από τις [τοπικές υγειονομικές αρχές] της Σικελίας στους ιδιοκτήτες των ζώων που θανατώθηκαν διότι προσβλήθηκαν από μολυσματικές και μεταδοτικές ασθένειες κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 2000 και 2006, καθώς και για την αμοιβή, για τα ίδια έτη, των κτηνιάτρων, ελεύθερων επαγγελματιών, των οποίων οι υπηρεσίες χρησιμοποιήθηκαν στις εργασίες εξυγιάνσεως. Για τους σκοπούς της παρούσας παραγράφου εγκρίνεται για την οικονομική χρήση 2005 η δαπάνη 10 εκατομμυρίων ευρώ [προσωρινή μονάδα βάσεως (UPB) 10.3.1.3.2, κεφάλαιο 417702]. Για τις επόμενες οικονομικές χρήσεις, λαμβάνονται μέτρα δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο i, του περιφερειακού νόμου 10 της 27ης Απριλίου 1999, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε", συνιστά κρατική ενίσχυση η οποία, ευνοώντας ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής, νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό;

2) Ακόμη και αν κριθεί ότι η ρύθμιση που περιέχεται στο άρθρο 25, παράγραφος 16, του [περιφερειακού νόμου 19/2005] […] δύναται κατ' αρχήν να αποτελέσει κρατική ενίσχυση η οποία, ευνοώντας ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής, νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, μπορεί, παρά ταύτα, να χαρακτηριστεί ως συμβατή με τα άρθρα [107 και 108 ΣΛΕΕ], λαμβανομένων υπόψη των λόγων που οδήγησαν την [Επιτροπή] να κρίνει [με την απόφασή της του 2002] ότι, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στις "Κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα της γεωργίας", είναι συμβατές με τα άρθρα [107 και 108 ΣΛΕΕ] οι διατάξεις με ανάλογο περιεχόμενο που περιέχονται στο άρθρο 11 του [περιφερειακού νόμου 40/1997] και στο άρθρο 7 του [περιφερειακού νόμου 22/1999];»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

23 Λόγω των κινδύνων που συνδέονται με την πανδημία του κορωνοϊού, η επ' ακροατηρίου συζήτηση που ορίστηκε για τις 30 Απριλίου 2020 ματαιώθηκε.

24 Κατά συνέπεια, με απόφαση της 6ης Απριλίου 2020, οι ερωτήσεις στις οποίες οι διάδικοι κλήθηκαν προηγουμένως να απαντήσουν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση μετατράπηκαν σε ερωτήσεις προς γραπτή απάντηση απευθυνόμενες στους ενδιαφερόμενους κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, με τα μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 62, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, η Ιταλική Δημοκρατία κλήθηκε να απαντήσει σε συμπληρωματικές ερωτήσεις.

25 Η ASPC, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή απάντησαν στις ερωτήσεις εντός των προθεσμιών που όρισε το Δικαστήριο.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

26 Όσον αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, η Επιτροπή υπενθυμίζει με τις γραπτές παρατηρήσεις της ότι η εκτίμηση της συμβατότητας των μέτρων ενίσχυσης με την εσωτερική αγορά εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητά της, η οποία ασκείται υπό τον έλεγχο του δικαστή της Ένωσης, θεωρεί δε ότι, ως εκ τούτου, το ερώτημα αυτό, το οποίο αφορά τη συμβατότητα του μέτρου του 2005 με το άρθρο 107, παράγραφοι 2 και 3, ΣΛΕΕ, πρέπει να κριθεί απαράδεκτο.

27 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι, με το εν λόγω προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται επίσης στην απόφαση του 2002, με την οποία η Επιτροπή είχε εγκρίνει μέτρα που μπορούσαν να εξομοιωθούν με το μέτρο του 2005. Επιπλέον, το ίδιο το αιτούν δικαστήριο αναγνωρίζει ότι ο εθνικός δικαστής δεν είναι αρμόδιος να αποφανθεί επί της συμβατότητας της επίμαχης στην κύρια δίκη αποζημίωσης με την εσωτερική αγορά.

28 Εντούτοις, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να μεριμνά για τη διασφάλιση, μέχρι την έκδοση της τελικής απόφασης της Επιτροπής, των δικαιωμάτων των πολιτών έναντι τυχόν παράβασης, από τις κρατικές αρχές, των υποχρεώσεων του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Όταν μια τέτοια παράβαση προβάλλεται από τους πολίτες, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, εφόσον τη διαπιστώσουν, να συναγάγουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο, όλες τις συνέπειες, χωρίς, ωστόσο, οι αποφάσεις τους να συνεπάγονται εκτίμηση του συμβατού των ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά, πράγμα που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου (απόφαση της 2ας Μαΐου 2019, A-Fonds, C-598/17, EU:C:2019:352, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Στο πλαίσιο αυτό, ο εθνικός δικαστής ενδέχεται να χρειαστεί να ζητήσει από το Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που του είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλείται να αποφανθεί.

29 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι μέτρο που θεσπίστηκε από κράτος μέλος προκειμένου να χρηματοδοτηθεί, για περίοδο πολλών ετών και μέχρι το ποσό των 20 εκατομμυρίων ευρώ, αφενός, αποζημίωση υπέρ των κτηνοτρόφων που υποχρεώθηκαν να θανατώσουν ζώα που είχαν προσβληθεί από μολυσματικές ασθένειες και, αφετέρου, η αμοιβή των κτηνιάτρων, ελεύθερων επαγγελματιών, που προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στο πλαίσιο των μέτρων εξυγίανσης, πρέπει να υποβληθεί στη διαδικασία προηγούμενου ελέγχου που προβλέπεται στη διάταξη αυτή, ακόμη και στην περίπτωση που η Επιτροπή είχε εγκρίνει παρόμοια μέτρα.

30 Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι το άρθρο 108 ΣΛΕΕ θεσπίζει χωριστές διαδικασίες αναλόγως του αν οι κρατικές ενισχύσεις είναι υφιστάμενες ή νέες. Ενώ το άρθρο 108, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιτρέπει την εφαρμογή των υφιστάμενων ενισχύσεων εφόσον η Επιτροπή δεν έχει διαπιστώσει ότι δεν συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά, το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ επιβάλλει να κοινοποιούνται εγκαίρως στην Επιτροπή τα σχέδια που αποβλέπουν στη θέσπιση νέων ενισχύσεων ή στην τροποποίηση υφιστάμενων ενισχύσεων και να μην μπορούν να τεθούν σε εφαρμογή πριν την περάτωση της διαδικασίας με την έκδοση τελικής απόφασης (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Carrefour Hypermarchés κ.λπ., C-510/16, EU:C:2018:751, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο μπορεί να χαρακτηριστεί ως «υφιστάμενη ενίσχυση».

32 Κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', σημείο ii, του κανονισμού 659/1999, στην έννοια της «υφιστάμενης ενίσχυσης» περιλαμβάνεται «κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο», ενώ, κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού αυτού, ως «νέα ενίσχυση» νοείται «κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων».

33 Εξάλλου, το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 794/2004 προβλέπει, συναφώς, ότι, «για τους σκοπούς του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού [659/1999], νοείται ως μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης κάθε αλλαγή, πλην των τροποποιήσεων καθαρά τυπικού ή διοικητικού χαρακτήρα, που δεν είναι ικανή να επηρεάσει την εκτίμηση του συμβιβάσιμου του εκάστοτε μέτρου ενίσχυσης με την [εσωτερική] αγορά».

34 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι τα μέτρα του 1997 και του 1999, τα οποία είχαν ως αντικείμενο τη χρηματοδότηση της επίμαχης στην κύρια δίκη αποζημίωσης και με τα οποία χορηγήθηκε προς τούτο ποσό 16 δισεκατομμυρίων ITL (περίπου 8 263 310 ευρώ) και 20 δισεκατομμυρίων ITL (περίπου 10 329 138 ευρώ) για την περίοδο μεταξύ των ετών 1993 και 1997, αντιστοίχως, εγκρίθηκαν από την Επιτροπή με την απόφαση του 2002. Επομένως, τα μέτρα αυτά συνιστούν, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 48 των προτάσεών του, εγκεκριμένο καθεστώς ενισχύσεων και, ως εκ τούτου, «υφιστάμενη ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', σημείο ii, του κανονισμού 659/1999.

35 Όσον αφορά το μέτρο του 2005, μολονότι ο σκοπός του συμπίπτει με τον σκοπό των μέτρων του 1997 και του 1999, ήτοι την αναχρηματοδότηση της αποζημίωσης που προβλέπει το άρθρο 1 του περιφερειακού νόμου 12/1989, το μέτρο αυτό προβλέπει συγχρόνως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 53 των προτάσεών του, αύξηση κατά 20 εκατομμύρια ευρώ του προϋπολογισμού του καθεστώτος ενισχύσεων που ενέκρινε η Επιτροπή με την απόφαση του 2002, και παράταση της περιόδου αναχρηματοδότησης της αποζημίωσης για το διάστημα από το 2000 έως το 2006.

36 Όμως, τέτοιες αλλαγές στο εγκεκριμένο καθεστώς ενισχύσεων δεν μπορούν να θεωρηθούν ως καθαρά τυπικού ή διοικητικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 794/2004. Αντιθέτως, συνιστούν μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999.

37 Πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η παράταση της περιόδου εφαρμογής ενός καθεστώτος ενίσχυσης που είχε εγκριθεί προηγουμένως, ανεξαρτήτως του αν συνδυάζεται με αύξηση του προϋπολογισμού του καθεστώτος αυτού, συνιστά νέα ενίσχυση, διακριτή από το εγκεκριμένο καθεστώς ενισχύσεων (πρβλ. αποφάσεις της 20ής Μαΐου 2010, Todaro Nunziatina & C., C-138/09, EU:C:2010:291, σκέψεις 46 και 47, της 4ης Δεκεμβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, C-111/10, EU:C:2013:785, σκέψη 58, της 4ης Δεκεμβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, C-121/10, EU:C:2013:784, σκέψη 59, και της 26ης Οκτωβρίου 2016, ΔΕΗ και Επιτροπή κατά Αλουμίνιον της Ελλάδος, C-590/14 P, EU:C:2016:797, σκέψεις 50, 58 και 59).

38 Ομοίως, το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 794/2004 απαριθμεί την «παράταση της ισχύος υφιστάμενου και εγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων για χρονικό διάστημα έως έξι έτη, με ή χωρίς αύξηση του προϋπολογισμού», μεταξύ των μεταβολών σε υφιστάμενες ενισχύσεις οι οποίες πρέπει, κατ' αρχήν, να κοινοποιούνται στην Επιτροπή μέσω του εντύπου απλουστευμένης κοινοποίησης.

39 Υπό τις συνθήκες αυτές, μέτρο το οποίο προβλέπει ταυτοχρόνως την παράταση από το 2000 έως το 2006 εγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων και την αύξηση κατά 20 εκατομμύρια ευρώ του προϋπολογισμού του καθεστώτος αυτού πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά νέα ενίσχυση, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999.

40 Επομένως, κράτος μέλος που προτίθεται να θεσπίσει μια τέτοια ενίσχυση υποχρεούται, κατ' αρχήν, να τηρήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ υποχρέωση προηγούμενης κοινοποίησης της ενίσχυσης αυτής στην Επιτροπή, καθώς και την προβλεπόμενη στο ίδιο άρθρο υποχρέωση να μην εφαρμόσει την ενίσχυση πριν από την έκδοση τελικής απόφασης κατόπιν της διαδικασίας στην οποία υπόκειται.

41 Ωστόσο, πρέπει να εξεταστεί αν, όπως υποστηρίζει η Ιταλική Κυβέρνηση με τις γραπτές παρατηρήσεις της, το μέτρο του 2005 μπορεί να εξαιρεθεί από την εν λόγω υποχρέωση κοινοποίησης κατ' εφαρμογήν των άρθρων 3 και 26 του κανονισμού 702/2014.

42 Ο κανονισμός 702/2014, ο οποίος εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 108, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, προβλέπει, στο άρθρο 3, ότι, παρά τη γενική υποχρέωση κοινοποίησης κάθε μέτρου που αποβλέπει στη θέσπιση ή την μεταβολή «νέας ενίσχυσης», κατά την έννοια του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, η οποία αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη στοιχεία του συστήματος ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, το κράτος μέλος μπορεί να επικαλεστεί την απαλλαγή από την υποχρέωση αυτή, βάσει του εν λόγω κανονισμού, αν το μέτρο ενίσχυσης που θέσπισε ή το σχέδιο ενίσχυσης που προτίθεται να θεσπίσει πληρούν τις προϋποθέσεις του κανονισμού αυτού. Οι προϋποθέσεις αυτές, καθόσον μετριάζουν την εν λόγω γενική υποχρέωση, πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Αντιθέτως, οι ενισχύσεις που δεν καλύπτονται από τον κανονισμό 702/2014 εξακολουθούν να υπόκεινται στις υποχρεώσεις κοινοποίησης και μη εφαρμογής που προβλέπονται στο άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψεις 59, 60 και 86 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Όσον αφορά, πρώτον, τη δυνατότητα εφαρμογής ratione temporis του κανονισμού 702/2014 στη διαφορά της κύριας δίκης, στην παράγραφο 1 του άρθρου 51 του κανονισμού αυτού, το οποίο αφορά τις μεταβατικές διατάξεις, προβλέπεται ότι ο κανονισμός εφαρμόζεται σε μεμονωμένες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του, εφόσον οι ενισχύσεις αυτές πληρούν όλες τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον εν λόγω κανονισμό, με εξαίρεση τα άρθρα 9 και 10.

44 Κατά το άρθρο 2, σημείο 12, στοιχείο β', του κανονισμού 702/2014, η έννοια της «μεμονωμένης ενίσχυσης», κατά την έννοια του κανονισμού αυτού, περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, κάθε ενίσχυση που χορηγείται σε μεμονωμένους δικαιούχους βάσει καθεστώτος ενισχύσεων. Περαιτέρω, ως «ημερομηνία χορήγησης της ενίσχυσης» ορίζεται, στο άρθρο 2, σημείο 29, η ημερομηνία της απόδοσης, στον δικαιούχο, του εννόμου δικαιώματος να δεχθεί την ενίσχυση σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό καθεστώς.

45 Μολονότι στον κανονισμό 702/2014 δεν ορίζεται η έννοια «χορηγείται» του άρθρου 51, παράγραφος 1, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, από τη στιγμή που το δικαίωμα στη λήψη επιδότησης προερχόμενης από κρατικούς πόρους παρέχεται στον δικαιούχο δυνάμει της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας, πρέπει να θεωρηθεί ότι η ενίσχυση έχει χορηγηθεί και, συνεπώς, η πραγματική μεταβίβαση των επίμαχων πόρων δεν είναι καθοριστικής σημασίας (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 2013, Magdeburger Mühlenwerke, C-129/12, EU:C:2013:200, σκέψη 40, και της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Arriva Italia κ.λπ., C-385/18, EU:C:2019:1121, σκέψη 36).

46 Επομένως, «μεμονωμένη ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 12, του κανονισμού 702/2014, χορηγηθείσα πριν από την 1η Ιουλίου 2014, βάσει καθεστώτος ενισχύσεων, όπως το μέτρο του 2005, εμπίπτει στο χρονικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

47 Όσον αφορά, δεύτερον, τις προϋποθέσεις από τις οποίες ο κανονισμός 702/2014 εξαρτά το ευεργέτημα της απαλλαγής από τη γενική υποχρέωση κοινοποίησης, από το άρθρο του 3 προκύπτει ότι, για να απαλλάσσονται από την υποχρέωση αυτή οι μεμονωμένες ενισχύσεις που χορηγούνται δυνάμει των καθεστώτων ενισχύσεων, πρέπει να πληρούν όλες τις προϋποθέσεις του κεφαλαίου I του κανονισμού αυτού, καθώς και τις ειδικές προϋποθέσεις για την εκάστοτε κατηγορία που προβλέπονται στο κεφάλαιο III του εν λόγω κανονισμού.

48 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο I του κανονισμού 702/2014, το άρθρο 4 του κανονισμού αυτού καθορίζει όρια όσον αφορά το ακαθάριστο ισοδύναμο επιχορήγησης, πέραν των οποίων ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται στις μεμονωμένες ενισχύσεις, ενώ τα άρθρα 5 και 6 του εν λόγω κανονισμού εξαρτούν την εφαρμογή του από τις προϋποθέσεις, αντιστοίχως, της διαφάνειας και του χαρακτήρα της ενίσχυσης ως κινήτρου. Τα άρθρα 7 και 8 του κανονισμού 702/2014 αφορούν, αντιστοίχως, την ένταση της ενίσχυσης και τις επιλέξιμες δαπάνες, καθώς και τους κανόνες σώρευσης. Όσον αφορά τα άρθρα 9 και 10 του κανονισμού αυτού, τα οποία αφορούν, αντιστοίχως, τη δημοσίευση και την ενημέρωση, καθώς και την αποφυγή της διπλής δημοσίευσης, από το άρθρο 51, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι οι προϋποθέσεις που προβλέπουν τα άρθρα 9 και 10 πρέπει να πληρούνται μόνον εφόσον πρόκειται για μεμονωμένη ενίσχυση χορηγηθείσα πριν από την έναρξη ισχύος του ίδιου κανονισμού.

49 Όσον αφορά τις ειδικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο III του κανονισμού 702/2014, το άρθρο 26 του κανονισμού αυτού αφορά τις ενισχύσεις για την κάλυψη των δαπανών πρόληψης, ελέγχου και εξάλειψης ασθενειών των ζώων οι οποίες προορίζονται για την αποκατάσταση ζημιών που προκαλούνται από τις ασθένειες αυτές.

50 Κατά το άρθρο 26, παράγραφος 1, του κανονισμού 702/2014, οι ενισχύσεις σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην πρωτογενή γεωργική παραγωγή για τις δαπάνες πρόληψης, ελέγχου και εξάλειψης, μεταξύ άλλων, ασθενειών των ζώων και οι ενισχύσεις για την αποζημίωση των εν λόγω επιχειρήσεων για τις ζημίες που προκαλούνται, μεταξύ άλλων, από ασθένειες ζώων απαλλάσσονται από την προβλεπόμενη στο άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις των παραγράφων 2 έως 13 του εν λόγω άρθρου 26 και του κεφαλαίου I του κανονισμού 702/2014. Μεταξύ των προϋποθέσεων αυτών, η παράγραφος 6, δεύτερο εδάφιο, του ίδιου άρθρου 26 προβλέπει ότι η ενίσχυση πρέπει να καταβάλλεται εντός τεσσάρων ετών από την ημερομηνία της δαπάνης ή της ζημίας που προκλήθηκε από την ασθένεια των ζώων.

51 Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα του κατά πόσον η αποζημίωση που αξιώνει ο AU, βάσει του μέτρου του 2005, συνιστά ενίσχυση ήσσονος σημασίας κατά την έννοια του κανονισμού 1408/2013, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014, ζήτημα το οποίο έθεσε η Επιτροπή με την απάντησή της στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου, επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, το γράμμα του οποίου είναι ανάλογο με εκείνο του άρθρου 51, παράγραφος 1, του κανονισμού 702/2014, ο κανονισμός 1408/2013 εφαρμόζεται σε ενισχύσεις οι οποίες έχουν χορηγηθεί πριν από την έναρξη ισχύος του, εφόσον πληρούνται όλες οι προβλεπόμενες σε αυτόν προϋποθέσεις.

52 Επιπλέον, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/2013, θεωρούνται ότι δεν πληρούν όλα τα κριτήρια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, δεν υπόκεινται στη γενική υποχρέωση κοινοποίησης του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ οι ενισχύσεις που πληρούν όλες τις προϋποθέσεις του κανονισμού αυτού, στις οποίες περιλαμβάνεται η προϋπόθεση του άρθρου 3, παράγραφος 2, την οποία επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 85 των προτάσεών του, κατά την οποία το συνολικό ποσό των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας που χορηγούνται από κράτος μέλος σε μία ενιαία επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 15 000 ευρώ σε οποιαδήποτε περίοδο τριών οικονομικών ετών.

53 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι μέτρο που θεσπίστηκε από κράτος μέλος προκειμένου να χρηματοδοτηθεί, για περίοδο πολλών ετών και μέχρι το ποσό των 20 εκατομμυρίων ευρώ, αφενός, αποζημίωση υπέρ των κτηνοτρόφων που υποχρεώθηκαν να θανατώσουν ζώα που είχαν προσβληθεί από μολυσματικές ασθένειες και, αφετέρου, η αμοιβή των κτηνιάτρων, ελεύθερων επαγγελματιών, που προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στο πλαίσιο των μέτρων εξυγίανσης, πρέπει να υποβληθεί στη διαδικασία προηγούμενου ελέγχου που προβλέπεται στη διάταξη αυτή, όταν το μέτρο δεν καλύπτεται από εγκριτική απόφαση της Επιτροπής, εκτός εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις του κανονισμού 702/2014 ή οι προϋποθέσεις του κανονισμού 1408/2013.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

54 Κατόπιν της απάντησης που δόθηκε στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του πρώτου ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

55 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι μέτρο που θεσπίστηκε από κράτος μέλος προκειμένου να χρηματοδοτηθεί, για περίοδο πολλών ετών και μέχρι το ποσό των 20 εκατομμυρίων ευρώ, αφενός, αποζημίωση υπέρ των κτηνοτρόφων που υποχρεώθηκαν να θανατώσουν ζώα που είχαν προσβληθεί από μολυσματικές ασθένειες και, αφετέρου, η αμοιβή των κτηνιάτρων, ελεύθερων επαγγελματιών, που προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στο πλαίσιο των μέτρων εξυγίανσης, πρέπει να υποβληθεί στη διαδικασία προηγούμενου ελέγχου που προβλέπεται στη διάταξη αυτή, όταν το μέτρο δεν καλύπτεται από εγκριτική

απόφαση της Επιτροπής, εκτός εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις του κανονισμού (ΕΕ) 702/2014 της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων στους τομείς της γεωργίας και δασοκομίας και σε αγροτικές περιοχές συμβιβάσιμων με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] ή οι προϋποθέσεις του κανονισμού (ΕΕ) 1408/2013 της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας («de minimis») στον γεωργικό τομέα,

(υπογραφές)